

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 29 maj 1943 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 26 februari 1943 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 138, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att verkställa upplåtelse av kronotorp å kronoparker i Norrland och Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet uppdragna riktlinjer.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 219 av herr *Andersson, Alfred, m. fl.*, likalydande med II: 321 av herr *Svensson* i Ljungskile, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 138 måste beakta i motionerna anförda synpunkter; samt

2) II: 337 av herr *Jacobson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition, nr 138, fatta följande beslut:

a) att höja den föreslagna upplåtelse tiden från 15 till 50 år;

b) att i fråga om föreslagen arbetsplikt intaga i lagtexten närmare bestämmelser, så att densamma icke må bli allt för betungande eller uttagas på sådant sätt, att jordbruket icke skall kunna skötas i behörig ordning;

c) att bestämmelser tillkomma om fritt virke till födorådsbyggnad;

d) att närmare föreskrifter utarbetas rörande kronotorpens betesfråga; samt

e) att i fråga om de av 1942 års riksdag senast beviljade lindringarna i upplåtelsevillkoren (prop. nr 248; riksdagens skrivelse nr 386) besluta om avskrivning av de av 1918 års riksdag beviljade s. k. tilläggsbidragen till vissa krononybyggare.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Enligt beslut den 25 augusti 1939 uppdrog Kungl. Maj:t åt egnahemsstyrelsen att i samråd med domänstyrelsen verkställa den utredning och avgiva det förslag rörande kolonisationsverksamheten i Norrland och Dalarna samt upplåtelse av skogstorp, odlingslägenheter, kronotorp och andra lägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen, som enligt tidigare meddelat beslut åle-

gat 1936 års egnahemsutredning. Med skrivelse den 16 februari 1942 har egnahemsstyrelsen överlämnat utlåtande med förslag till kungörelse angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. I de avgivna förslagen har, enligt vad i skrivelsen anförts, domänstyrelsen instämt, under framhållande likväl, att kostnaderna för de föreslagna åtgärdernas genomförande bleve högst betydande och för domänverkets vidkommande under ett tiotal år framåt icke kunde beräknas understiga 1 till 2 miljoner kronor i medeltal årligen, vilket skulle medföra motsvarande minskning i domänverkets årliga inleverering till statsverket.

Över egnahemsstyrelsens förslag ha yttranden avgivits av statskontoret, skogsstyrelsen, länsstyrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, kolonisationsnämnderna och lappfogdarna i sistnämnda två län, utredningsmannen för överarbetning av 1930 års lapputrednings betänkande generaldirektör L. Berglöf, Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund, svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet samt riksförbundet landsbygdens folk. Överläggningar ha därefter inom jordbruksdepartementet hållits med representanter för domänverket, egnahemsstyrelsen samt lägenhetsinnehavare å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Historik m. m.

Å de norrländska kronoparkerna ha under senare decennier förekommit två huvudformer för nybildning av jordbrukslägenheter, nämligen dels kronotorp och därmed jämförliga tidigare lägenhetsupplåtelser (skogstorp och odlingslägenheter) samt dels kolonat. Därjämte ha ovan odlingsgränsen upplåtits s. k. fjälllägenheter samt lägenheter åt lappar. En annan form av upplåtelse har använts beträffande nybyggesverksamheten å Alträskes kolonisationsområde.

Beträffande de närmare bestämmelserna för dessa olika slag av upplåtelser m. m. får utskottet hänvisa till den i propositionen å sid. 2—13 intagna redogörelsen. Å sid. 14—17 i propositionen äro intagna vissa statistiska uppgifter rörande ifrågavarande lägenheter.

Egnahemsstyrelsens förslag.

Egnahemsstyrelsens förslag innebär i huvudsak följande.

Å kronoparker i de sex nordliga länen må domänstyrelsen upplåta nyttjanderätt till lägenheter, s. k. kronotorp, där så finnes lämpligt med hänsyn till behovet av arbetskraft. Kolonisationstanken, som tidigare stått i förgrunden vid upplåtelse, har i förslaget skjutits tillbaka och i stället tager detta sikte på anskaffandet av arbetskraft på kronoparkerna. Vid upplåtelse av kronotorp skall mellan domänstyrelsen och kronotorparen överenskommas om och i vilken utsträckning denne skall vara skyldig att åtaga sig arbete på kronoskogarna. Torpare, som sålunda förpliktats att åtaga sig arbete, skall

jämväl äga påfordra att arbete i denna omfattning till avtalade eller i orten gängse pris beredes honom.

Upplåtelseiden skall i regel bestämmas till 15 år. Torparen skall vara tillförsäkrad optionsrätt, där ej domänstyrelsen finner särskilda skäl föranleda, att torpet ej ånyo skall upplåtas. Där särskilda skäl föreligga, må upplåtelseiden bestämmas till kortare tid än 15 år.

För utarrenderingen skall jägmästaren verkställa uppskattning av den årsavgift, som bör utgå för torpet. Upplåtelsevillkoren bestämmas därefter av domänstyrelsen. Då fråga är om optionsrätt, skall spørsmålet om villkoren kunna hänskjutas till en uppskattningsnämnd. Årsavgiften för kronotorp må ej sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till torpets beskaffenhet. Där innehavaren icke ålagts arbete på kronoskogarna och giltiga skäl till befrielse därifrån ej föreligga, skall vid avgiftens bestämmande hänsyn även tagas till de kostnader, som kronan haft och har att vidkännas för kronotorpets iordningställande.

Av den kronotorp tillagda marken skall så snart ske kan efter upplåtelsen genom kronans försorg iordningställas så stor del, att två kor kunna födas å torpet och potatis odlas för husbehovet. Kronotorpet skall, likaledes så snart ske kan, genom kronans försorg förses med boningshus, nödiga ekonomibyggnader och övriga för jordbrukets drift erforderliga anläggningar. Det skall åligga kronan att å för jordbruket nödiga byggnader verkställa de för deras bibehållande i brukbart skick erforderliga reparationer, som ej äro av allenast mindre omfattning och som icke föranletts av kronotorparens vållande.

Därest genom vådeld eller annorledes byggnad förstöres eller blir så skadad, att nybyggnad erfordras, skall det tillkomma domänstyrelsen att bestämma, om och i vilken omfattning nybyggnad skall äga rum. Beslutar domänstyrelsen, att nybyggnad skall ske, ankommer det på styrelsen att utan oskäligt dröjsmål låta utföra nybyggnaden. För den händelse domänstyrelsen finner nybyggnad icke böra verkställas eller att mindre byggnad än den förstörda bör uppföras, må styrelsen nedsätta årsavgiften med belopp, som styrelsen prövar skäligt.

Kronotorpare skall berättigas att från kronans mark erhålla dels efter utsyning nödigt virke till reparationer av de byggnader och andra anläggningar, som skola underhållas av honom, samt till övrigt husbehov, dels ock efter utsyning eller anvisning erforderligt skogsfång till bränsle. Kronotorpare må, där nödigt bete icke kan anordnas å kronotorpet, tillerkännas rätt att å område av kronans mark, som anvisats för ändamålet, erhålla nödigt bete för å torpet vinterfödda hästar och nötkreatur.

För den händelse kronotorpare vill inlösa torpet med äganderätt, må domänstyrelsen, där styrelsen icke finner torpet vara behöfligt såsom bostad eller stödjebruk åt arbetare å kronans skogar eller områdets avskiljande medföra olägenheter med hänsyn till skogsskötseln, vidtagna åtgärder för försäljning till kronotorparen, under förutsättning att denne under upplåtelseiden ådagalagt duglighet och skötsamhet samt jämväl med hänsyn till öv-

riga omständigheter kan antagas vara i stånd att genomföra köpet. Köpeskillingen vid kronotorpets försäljning till innehavaren bestämmes med hänsyn till värdet vid tiden för försäljningen.

I samband med upplåtelse av kronotorp må till kronotorparen kunna av domänstyrelsen utlämnas lån för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å torpet (inventarielån). Lån må beviljas med belopp, som prövas oundgängligen erforderligt för tillgodoseende av det med lånet avsedda ändamålet. Lån må dock ej överstiga 1,500 kronor. Inventarielån skall från och med femte kalenderåret efter det, då tillträdet av kronotorpet ägt rum, efter domänstyrelsens beprövande återbetalas till styrelsen med minst en tiondel årligen. Sedan två tredjedelar av inventarielånets kapitalbelopp blivit i vederbörlig ordning återbetalda, må domänstyrelsen på framställning av överjägmästaren medgiva, att övrig del av låneskulden skall efterskänkas. Å inventarielån erlägges ej ränta.

Till täckande av kostnaderna för följande åtgärder, som utföras å kronotorp, nämligen uppodling till åker, stenröjning å odlad jord, påförande av mineraljord — grus, sand och lera — på myrjord, befordrande av rationell beteskultur samt fördjupning av avloppsdiken, må kronotorparen utan återbetalningsskyldighet kunna tilldelas bidrag med högst de belopp, vartill bidrag för motsvarande åtgärder kunna uppgå enligt gällande kungörelse angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. Storleken av varje bidrag och villkoren för åtnjutande av detsamma bestämmas av domänstyrelsen, därvid i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse de bestämmelser, vilka gälla för åtnjutande av bidrag enligt nyssnämnda kungörelse.

I fråga om *motiveringen* till egnahemsutredningens förslag får utskottet hänvisa till propositionen sid. 19—32.

Yttrandena m. m.

I de avgivna yttrandena har egnahemsstyrelsens förslag i stort sett vunnit anslutning eller lämnats utan erinran. Länsstyrelsen i Västerbottens län har emellertid ur mera principiella synpunkter avstyrkt förslaget. Även Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund har avstyrkt förslaget samt hemställt om ny utredning i ämnet. Västerbottens läns kolonisationsnämnd har likaledes, såvitt angår kolonaten, motsatt sig förslaget. Skogsstyrelsen har ifrågasatt huruvida förslaget borde genomföras innan slutlig ståndpunkt tagits till det framlagda förslaget till ny arrendelagstiftning. Därjämte har styrelsen förordat, att förslaget i vad det avsåge åläggande av skyldighet att utföra arbete åt domänverket bleve föremål för förnyad prövning. I ett flertal yttranden har med hänsyn till lapparnas berättigade anspråk uttalats tvivel om lämpligheten av att upplåta kronotorp ovan odlingsgränsen. I andra yttranden ha även vissa detaljanmärkningar framställts mot förslaget.

Beträffande innehållet i yttrandena i övrigt m. m. hänvisas till propositionen sid. 33—46.

Departementschefens yttrande.

»Såsom framgår av vad jag förut anfört har frågan om kolonisationen å statens skogar i de nordligare delarna av landet under de senaste årtiondena varit föremål för statsmakternas oavslåtliga uppmärksamhet. Genom åtgärder av skilda slag ha statsmakterna sökt understödja och utveckla sådan kolonisation. De mest framträdande skälen för kolonisationsverksamheten å kronoskogarna ha varit å ena sidan statens strävan att tillskapa möjligheter för obesuttna att erhålla egna jordbruk och å andra sidan önskvärdheten att tillgodose domänverkets växande behov av arbetskraft till skogsbruket. Tvivelsutan har den hittills bedrivna statliga kolonisationsverksamheten varit till stort gagn för utvecklingen i dessa trakter, då genom densamma bebyggelsen drivits framåt och försörjningsmöjligheter tillskapats för ett icke ringa antal människor.

Genom den reform, som enligt statsmakternas beslut år 1939 genomfördes på egnahemsverksamhetens område, ha emellertid förutsättningarna för ifrågavarande kolonisationsverksamhet i hög grad förskjutits. Sålunda torde kolonisationsverksamheten, i den mån densamma tar sikte på anskaffandet av jordbruk, numera böra bedrivas under de former, som falla inom ramen för den vanliga statliga egnahemsverksamheten. Jag vill erinra därom att under egnahemsverksamheten enligt nu gällande bestämmelser innefattas åtgärder för jordanskaffning och jordförmedling samt att egnahems- och premielångivningen nu även utsträckts på sådant sätt, att genom densamma möjliggöres jordförvärv utan att den jordsökande själv behöver disponera egna tillgångar i den utsträckning som tidigare varit erforderligt. Genom denna reform har alltså det ena av de huvudskäl bortfallit, som låg till grund för de vidtagna kolonisationsåtgärderna på kronoskogarna i den form de hittills bedrivits. Numera kvarstår såsom motiv för verksamheten huvudsakligen endast önskemålet att anskaffa arbetskraft på ifrågavarande skogar. Detta förhållande torde medföra, att en omläggning av verksamheten bör komma till stånd för att densamma skall på ett lämpligare sätt kunna fullfölja nyssberörda syfte. Men även ur andra synpunkter än de nu anförda synes en reform på ifrågavarande område vara av behovet påkallad. Ehuru såsom jag förut framhållit kolonisationsverksamheten sådan som den hittills bedrivits i betraktande av de tidsförhållanden under vilka densamma igångsattes haft betydande förtjänster, torde man likväl nödgas medgiva, att den numera icke kan anses uppfylla tidsenliga krav. Särskilt framträdande äro bristerna såvitt angår bebyggelsefrågans ordnande. Det stöd som i detta hänseende lämnas lägenhetsinnehavarna är uppenbarligen under nu rådande förhållanden alldeles otillräckligt. En ändring härutinnan torde få anses synnerligen angelägen. Även det sätt, varpå bestämmandet av avgifterna för upplåtelse sker, torde behöva omregleras.

Med hänsyn till det anförda anser jag, i likhet med egnahemsstyrelsen, att en reform på ifrågavarande område snarast bör genomföras. Att såsom skogsstyrelsen förordnat avvakta ett slutligt ställningstagande till nya arrendebestämmelser, innan den nu ifrågasatta reformen beslutes, anser jag icke vara av omständigheterna påkallat. Därest vissa smärre skiljaktigheter skulle uppstå mellan de blivande arrendebestämmelserna och de nu ifrågavarande, torde en jämkning av de sistnämnda sedermera böra kunna ske av Kungl. Maj:t.

Då den verksamhet, som tar direkt sikte på kolonisationen i de trakter av landet varom här är fråga, numera fullföljes i annan ordning genom egnahemsmyndigheterna, torde såsom egnahemsstyrelsen framhållit, vid en revision av bestämmelserna, behovet av arbetskraft böra få en mera avgörande betydelse än tidigare vid fattande av beslut huruvida upplåtelse skall ske eller icke. Såsom en allmän förutsättning för nya upplåtelser torde därför böra gälla, att sådana icke må komma till stånd i större omfattning än som betingas av domänverkets behov av arbetskraft å kronoparkerna. En bestämmelse av dylik innebörd blir uppenbarligen till gagn för lägenhetsinnehavarna själva enär densamma medför att upplåtelser icke komma att äga rum i andra fall än där lägenhetsinnehavarna kunna vara säkra på att få arbete å skogen. Härigenom förhindras uppkomsten av en kategori lägenhetsinnehavare, som komme att leva under osäkra och svåra ekonomiska förhållanden. I enlighet med vad egnahemsstyrelsen framhållit bör emellertid nyssberörda regel givetvis icke tolkas så, att lägenhet icke må upplåtas åt den som utan att vara skogsarbetare genom sitt arbete tillgodoser befolkningens på kronoparkerna behov genom exempelvis byggnadsarbete eller hantverk av olika slag. Ifrågavarande bestämmelse berör uppenbarligen icke de lägenhetsinnehavare som redan nu finnas, liksom den icke heller bör förhindra att redan befintliga lägenheter vid upplåtelsetidens utgång ånyo upplåtas, även om detta ej skulle anses påkallat med hänsyn till behovet av arbetskraft på kronoskogarna. En följd av den nu intagna ståndpunkten blir att någon skillnad i upplåtelseformen mellan olika slags lägenheter, såsom hittills skett, icke bör upprätthållas. Härigenom vinnes, att enhetligare och mera lättöverskådliga bestämmelser kunna komma till stånd på ifrågavarande område.

Vad angår frågan inom vilka områden de nya upplåtelseerna böra få ske, finner jag i anslutning till de erinringar som i de avgivna yttrandena från flera håll framställts, att upplåtelser ovan odlingsgränsen icke böra tillåtas. Ur såväl lapparnas som de bofastas egna synpunkter torde detta vara mest tillfredsställande, då därigenom åtskilliga intressekonflikter mellan dessa befolkningsgrupper torde kunna undvikas.

Jag ansluter mig beträffande spørgsmålet vilken myndighet som bör handha ifrågavarande verksamhet till utredningens förslag att densamma bör handhas av domänstyrelsen. I enlighet med vad jag tidigare anfört skall det närmast bero på domänverkets behov av arbetskraft, i vilken omfattning upplåtelser böra ske. Med hänsyn härtill torde domänstyrelsen äga de bästa

förutsättningarna för att bedöma de problem som uppkomma i fråga om upplåtelseerna.

Den av egnahemsstyrelsen föreslagna benämningen, kronotorp, å ifrågavarande lägenheter finner jag lämplig.

Härefter torde jag få ingå på de särskilda bestämmelser, som böra reglera upplåtelser av nu ifrågavarande slag. I stort sett kan jag härvid biträda vad egnahemsstyrelsen i detta hänseende föresiagit. Bestämmelserna ansluta sig i väsentliga hänseenden till de stadganden, som gälla ifråga om upplåtelse av s. k. skogsjordbruk å kronoskogarna i de sydliga och mellersta delarna av landet, vilka upplåtelser i stort sett ha samma karaktär som de nu förevarande.

För närvarande är upplåtelse tiden olika för kronotorp och kolonat. Kronotorpen äro sålunda upplåtna på femtio år, under det att i fråga om kolonaten gäller en femtonårig upplåtelse tid. Beträffande båda dessa upplåtelseformer gäller att inlösen med äganderätt under vissa förutsättningar kan ske. Såsom i utredningen föreslagits och såsom redan tidigare antytts torde de nya kronotorpen böra upplåtas under nyttjanderätt, varvid lagen om nyttjanderätt till fast egendom bör bliva tillämplig på upplåtelsen i den mån ej annat särskilt föreskrives. Ifråga om *upplåtelse tiden* kan givetvis tvekan råda huruvida denna bör bestämmas till femton år i enlighet med egnahemsstyrelsens förslag eller femtio år såsom Sveriges kronotorpare och kolonistförbund yrkat. Med hänsyn till att förevarande spörsmål, vid det förhållande att upplåtelsen bör förenas med optionsrätt, icke torde vara av större betydelse för arrendatorn, finner jag mig kunna biträda förslaget om en arrendetid av i regel femton år.

För att öka tryggheten för kronotorparens familj torde, i anslutning till vad egnahemsstyrelsen föreslagit, föreskrifter böra upptagas därom att vid arrendators död efterlevande änka eller barn, adoptivbarn eller bröstarvinge till någon av dessa eller ock måg skall, om så finnes lämpligt, få övertaga kronotorpet för återstående upplåtelse tiden.

Ett spörsmål, som i utredningen icke berörts, är frågan om möjligheterna för lägenhetsinnehavare och hans hustru att, därest de på ålderdomen överlåta lägenheten, erhålla bostad å densamma. För närvarande äger domänverket bemyndigande att lämna fritt virke för uppförande av en mindre bostad för detta ändamål. Jag förutsätter, att domänstyrelsen kommer att även i fortsättningen lämna fritt virke och i övrigt i skäligen omfattning bispjunga den avträdande lägenhetsinnehavaren.

En av de punkter i förslaget, som särskilt blivit föremål för erinringar, är *bestämmelserna om arbetsplikt*. Enligt förslaget skall i samband med upplåtelsen upptagas föreskrifter om skyldighet för kronotorparen att åtaga sig skogsarbete hos domänstyrelsen. Såsom tidigare framhållits syftar förslaget i viss utsträckning till att genom ifrågavarande upplåtelser tillförsäkra domänverket tillgång på erforderlig arbetskraft på skogarna. Under sådana förhållanden torde det vara skäligt, att kronotorparen förbinder sig gentemot domänverket att fullgöra vissa arbetsprestationer. Häremot ha icke

heller, i varje fall från kronotorparnas egna organisationer, framställts mera allvarliga erinringar. Man synes dock hysa vissa farhågor att den arbetsplikt, som kommer att åläggas kronotorparna, skall bliva alltför betungande eller komma att utkrävas på sådant sätt att jordbruket icke skall kunna skötas i behörig ordning. Enligt min mening äro dessa farhågor överdrivna. Domänverket bör avväga det arbete, som kronotorparna skola utföra för domänverkets räkning under hänsynstagande till önskvärdheten av att kronotorpen skötas väl så att de tillfredsställande fylla sin uppgift såsom stödjordbruk. Härav följer, att arbetet i första hand bör avpassas så att detsamma icke hindrar kronotorparen i hans eget sådd- och skördearbete. Hänsyn bör tagas även till om lägenhetsinnehavaren kan erhålla arbete på annat håll under förutsättning att domänverket då icke oundgängligen behöver hans arbetskraft. Vid anvisande av arbete bör i möjligaste mån tillses att arbetsplatserna förläggas så att onödigt långa avstånd undvikas. Jag vill emellertid här erinra om att ifrågavarande lägenheter i regel äro av den storleksordning att det är nödvändigt för innehavarens försörjning att han har arbete utanför jordbruket, och att det under sådana förhållanden är en ovärderlig fördel för honom att han, såsom i förslaget förutsatts, i samband med upplåtelsen — samtidigt som han tillförbindes viss arbetsprestation — även tillförsäkras rätten att erhålla arbete. Om det arbete, som lägenhetsinnehavaren vid upplåtelsen påtagit sig, uttages i enlighet med de av mig nu uppdragna riktlinjerna — vilket jag förutsätter kommer att ske — torde några mera vägande erinringar icke kunna anföras mot förslagets genomförande i denna del. Genom denna reglering av arbetsförhållandena mellan domänverket och lägenhetsinnehavaren torde den anmärkning, som bland andra länsstyrelsen i Västerbottens län framfört mot förslaget, att detsamma icke i tillräcklig grad beaktade jordbrukets intresse, ha förlorat sitt berättigande.

Med hänsyn till syftet med upplåtelserna av kronotorpen torde dessa i allmänhet böra få karaktären av stödjordbruk. I överensstämmelse med egnahemsförfattningarna, däri icke upptagits några närmare föreskrifter angående stödjordbrukens areal, synes icke heller beträffande kronotorpen några närmare föreskrifter böra lämnas rörande *jordbrukens storlek*. I regel torde de emellertid böra åtminstone vara så stora, att å desamma kunna födas minst två kor samt odlas potatis för husbehov. Vid anläggande av nya kronotorp torde det vara önskvärt att dessa anläggas gruppvis. I likhet med egnahemsstyrelsen vill jag understryka vikten av att den mark, som tillägges kronotorpen, där så kan ske, även inbegriper *betesmark*, och att skogsbetet i möjligaste mån avlyses. Givet är dock att intill dess kronotorps betesmark iordningställts rättighet att beta kreaturen å intilliggande kronomark bör medgivas. Liksom för närvarande gäller ifråga om kronotorpare och kolonister böra de nya lägenhetsinnehavarna tillförsäkras rätt att efter utsyning eller anvisning erhålla nödigt *husbehovsvirke*.

Vad angår frågan om *uppodling av kronotorp* torde, såsom i utredningen föreslagits, torpet böra iordningställas i så stor omfattning att två kor från

början kunna födas å detsamma och potatis odlas till husbehov. Undantagsvis torde dock kravet på uppodling av torpet genom domänverkets försorg kunna nedsättas därhän, att endast en ko kan födas på torpet. För den fortsatta uppodlingen av torpet torde kronotorparen böra åtnjuta statsbidrag enligt samma grunder, som gälla för statsbidrag för nyodling m. m. på ofullständiga jordbruk. Såsom egnahemsstyrelsen framhållit synes i regel bidrag icke böra medgivas till odlingsarbeten i större omfattning än som förutsatts i den vid upplåtelsen bestämda odlingsplanen. Något absolut hinder torde dock ej böra resas mot beviljande av bidrag till odling av överskjutande areal, där så finnes lämpligt. I likhet med egnahemsstyrelsen anser även jag, att, om å kronotorp förbättringar vidtagits av kronotorparen, för vilka denne ej kan anses gottgjord genom de förmåner han åtnjutit under den tid han innehaft torpet, skäligen gottgörelse härför bör tillerkännas honom vid avträdet.

De i förslaget upptagna bestämmelserna rörande *bebyggelsen på kronotorpen* ha tillstyrkts i flertalet avgivna yttranden. Såsom jag förut anförde torde de nu gällande bestämmelserna härutinnan ge anledning till berättigade erinringar. De svårigheter, som uppkommit för lägenhetsinnehavarna att med tillgängliga statsbidrag samt fritt virke och fri cement men i övrigt på egen bekostnad genomföra bebyggelsen, ha ofta medfört att denna oskäligt fördröjts och även blivit bristfälligt utförd. Standarden å byggnaderna kan därför ofta nog knappast anses motsvara tidens krav i detta avseende. En genomgripande förändring av bestämmelserna i ämnet synes vid sådant förhållande av behovet påkallad. Egnahemsstyrelsen har föreslagit att det nuvarande systemet med skyldighet för lägenhetsinnehavaren att med statsbidrag uppföra byggnaderna bör övergivas och i stället staten övertaga byggnadsskyldigheten och i egen regi uppföra byggnaderna. De skäl som i utredningen anföras härför tala starkt för denna lösning av förvarande spörsmål. Erinras må, att detta system redan tillämpas i fråga om skogsjordbruken, arrendeegnahemmen och lägenhetsupplåtelseerna till lapparna enligt 1941 års bestämmelser. Även jag finner mig böra tillstyrka, att domänverket övertager ansvaret för bebyggelsen på de blivande kronotorpen.

Vad angår frågan om fördelningen av *underhållsskyldigheten* mellan domänverket och kronotorpare kan jag även i denna del biträda förslaget, vilket för övrigt ansluter sig till gällande nyttjanderättslag, såvitt angår arrenden, som regleras av de s. k. sociala arrendebestämmelserna. Beträffande underhåll av diken och avlopp för exempelvis skogsutdikningar bör överenskommelse träffas vid upplåtelsen.

Det i förslaget upptagna stadgandet, att, därest byggnad å kronotorp genom brand eller på annat sätt blir förstörd eller så skadad att nybyggnad erfordras, det bör tillkomma domänstyrelsen att bestämma om och i vilken omfattning nybyggnad skall äga rum, föranleder icke någon erinran från min sida. Att upptaga någon bestämmelse, varigenom domänstyrelsen under alla förhållanden skulle vara skyldig att nybygga å lägenheten i fråga, torde

icke vara välbetänkt. Det kan uppenbarligen icke vara lämpligt, att byggnadsskyldighet skall föreligga i exempelvis sådana fall då lägenhet finnes ur jordbruksekonomiska synpunkter otillfredsställande och på grund härav böra nedläggas eller sammanslås med annan lägenhet.

Ifråga om *anläggandet av vägar* till kronotorp eller inom dess gränser, torde, såsom egnahemsstyrelsen föreslagit, överenskommelse böra träffas mellan domänverket och kronotorparen i samband med upplåtelseavtalet eller vid behov under upplåtelseiden. I likhet med egnahemsstyrelsen anser jag det i betraktande av de avsevärda kostnader, vilka kunna vara förenade med vägföretag, samt med hänsyn till vägarnas nytta för kronoskogarna motiverat, att domänverket i huvudsak påtager sig kostnaderna för åtminstone större vägföretag. Beträffande *underhållet av väg* torde såvitt angår utfartsväg överenskommelse böra träffas mellan domänverket och kronotorparen. Vid bedömande av denna fråga bör givetvis hänsyn tagas till den nytta, som även domänverket kan ha av vägen i fråga. Vägunderhållet i övrigt bör alltid ankomma på domänverket.

Egnahemsstyrelsens förslag att *fastighetsskatten* för ifrågavarande lägenheter alltid skall gäldas av domänverket kan jag biträda.

Vad beträffar *brandförsäkring av byggnaderna å kronotorp* ha i yttrandet från Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund erinringar rests mot förslaget att det skall åligga kronotorparna att hålla byggnaderna försäkrade samt erlägga försäkringspremierna. Såsom i utredningen framhållits skulle det för domänverket vara en fördel, därest försäkringsskyldigheten icke pålades kronotorparna, med hänsyn till att domänverket under sådana förhållanden icke skulle behöva övervaka bestämmelsernas efterlevnad, vilket ofta torde medföra icke ringa besvär och tidsspillan för tjänstemännen. Inom finansdepartementet föreligger för närvarande ett förslag av innebörd att förbud mot försäkring av kronans egendom, däri inbegripet även utarrenderad egendom, skall meddelas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan slutlig ståndpunkt tagits till nämnda förslag, meddela bestämmelser i här förevarande avseende. Skulle berörda förslag godtagas, bör uppenbarligen någon skyldighet i förberörda hänseende icke åläggas kronotorparna. Vid bestämmandet av avgiften för upplåtelseorna bör emellertid under sådana förhållanden hänsyn tagas till att kronotorparen fritagits från skyldigheten att hålla byggnaderna försäkrade. Liksom hittills torde det böra åligga kronotorparna att anskaffa och underhålla erforderliga brandredskap

De hittills tillämpade föreskrifterna rörande *bestämmande av avgifterna* för kronotorp och kolonat synas mig mindre tillfredsställande. Givet är, såsom ock i utredningen framhållits, att, sedan byggnadsskyldigheten helt lagts på domänverket, det icke torde vara möjligt att bestämma avgifterna i anslutning till byggnadskostnaderna. Ett dylikt beräkningssätt skulle leda till alltför betungande avgifter, särskilt för de kronotorpare som fått lägenheter upplåtna då byggnadskostnaderna varit höga. Såsom egnahemsstyrelsen påpekat skulle detta beräkningssätt föranleda, att avgifterna i regel icke skulle understiga 500 kronor om året, avgifter som kronotorparna

uppenbarligen i regel icke skulle vara i stånd att erlägga. Med hänsyn härtill finner jag, i likhet med egnahemsstyrelsen, att årsavgifterna i allmänhet, oberoende av kostnaderna för torpens iordningställande, böra hållas på en skälig och för de olika torpen någorlunda lika nivå. Särskilt vill jag här understryka, att såsom regel höjning av avgifterna icke bör ske av den anledning att torpets odlade jord ökats genom nyodlingar eller förbättringar som innehavaren verkställt på egen bekostnad. Såsom egnahemsstyrelsen framhållit bör vid bedömandet av skäligheten av årsavgiften ihågkommas, att denna icke så mycket bör vägas mot avkastningen av jordbruket på kronotorpet som mot den bostadsförmån torpet skänker. Den uppoftning, som domänverket måste vidkännas genom detta sätt att bestämma avgifterna, motiveras enligt min mening av att domänverket genom kronotorparna erhåller en fast stam av skogsarbetare å kronoskogarna. I de fall, kronotorparen icke har möjlighet eller är villig att åtaga sig arbete på kronoskogarna och icke heller genom sitt arbete tillgodoser befolkningen å kronoskogarna, torde nu angivna motivering för en lägre avgift icke förefinnas. I dylika undantagsfall torde det vara berättigat att en högre avgift bestämmes för nyttjanderätten till kronotorpet.

De bestämmelser, som i förslaget upptagits angående uppskattningsförrättning i de fall att kronotorparen vid förnyad upplåtelse icke vill godtaga av domänverket erbjudna villkor, ansluta sig till motsvarande stadgande i den författning som reglerar utarrenderingen av skogsjordbruken. Uppskattningsnämndens sammansättning synes mig garantera, att ett opartiskt bedömande av upplåtelsevillkoren kommer till stånd.

Med hänsyn till den förskjutning av ändamålet med ifrågavarande upplåtelser, som de nu förordade bestämmelserna innebära, torde stadgandena om *inlösen av kronotorpen* böra få ett annat innehåll än de som gälla för hittills upplåtna lägenheter. I och med att kronotorpen anordnas närmast i syfte att underlätta anskaffande av arbetskraft för domänverket, måste det givetvis för domänverket vara ett intresse att dessa kronotorp i regel icke avyttras till innehavarna. Emellertid kunna såsom även egnahemsstyrelsen i sin utredning påpekat i särskilda fall förhållandena vara sådana att det framstår såsom naturligt att kronotorpet får inlösas med äganderätt. Detta kan vara fallet, om en kronotorpare, som kan finna sin bärgning genom arbete på annat håll än i domänverkets tjänst, önskar bli ägare av torpet och hinder icke möter från domänverkets sida att överlåta detsamma till innehavaren. I anslutning till dessa synpunkter synes vid utformande av de nya bestämmelserna i ämnet friköp icke böra upptagas såsom ett normalt led i kronotorpsupplåtelsen. Möjlighet bör dock stå öppen för domänverket att träffa avtal med kronotorparen om försäljning till honom. Frågan huruvida sådan försäljning skall underställas Kungl. Maj:ts prövning bör bedömas efter de regler, som gälla beträffande försäljning av domänverkets fastigheter i allmänhet. Köpeskillingen synes böra bestämmas med hänsyn till värdet vid tiden för försäljningen. Avdrag torde härvid böra ske för värdet av de förbättringar å krono-

torpet, vilka utförts eller bekostats av kronotorparen och för vilka denne icke kan anses gottgjord genom förmåner, som han åtnjutit.

Såsom egnahemsstyrelsen föreslagit torde efter den förordade omläggningen av kronotorpsupplåtelseerna möjlighet böra beredas kronotorparna att vid tillträdet få *lån för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier*, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å torpet. Lånen torde få avse inköp av såväl döda som levande inventarier. Det förslag till lånevillkor, som egnahemsstyrelsen upptagit i sin utredning, kan jag godtaga. Villkoren ansluta sig nära till de grunder som gälla för inventarielån till lappar enligt 1941 års kungörelse angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m. Med hänsyn till kronotorparnas förhållandevis svaga ekonomiska ställning anser jag att lånen böra löpa utan ränta liksom ock att $\frac{1}{3}$ av utlämnat lån må kunna efterskänkas, sedan $\frac{2}{3}$ av lånebeloppet inbetalats. I likhet med egnahemsstyrelsen förordar jag, att en ny stallig utlåningsfond inrättas, benämnd kronotorparnas inventarielånefond, från vilken lån för ifrågavarande ändamål må utlämnas. Fonden torde böra stå under statskontorets förvaltning. Låneverksamheten bör emellertid handhavas av domänstyrelsen.

Den nu föreslagna *reformen* rörande upplåtelse av kronotorp torde böra *träda i kraft* den 1 juli 1944. Beträffande de enligt tidigare gällande bestämmelser upplåtna lägenheterna kunna de nya föreskrifterna icke utan vidare bli tillämpliga å dessa lägenheter. Emellertid torde det vara att förvänta att ett stort antal innehavare av dessa lägenheter komma att söka få övergå till de nya bestämmelserna med hänsyn till att dessa i stort sett torde vara förmånligare för lägenhetsinnehavarna än de nu gällande. En dylik övergång till de nya bestämmelserna synes eftersträfvansvärd och torde i möjligaste mån böra underlättas. De av 1942 års riksdag senast beviljade lindringarna i upplåtelsevillkoren (prop. nr 248; r. skr. nr 386) torde, i anslutning till vad i utredningen föreslagits, böra förlängas under en övergångstid av ytterligare tre år. Kungl. Maj:t torde, på sätt generaldirektör Berglöf ifrågasatt, i fråga om tidigare upplåtelser ovan odlingsgränsen böra äga medgiva motsvarande förmåner, som beviljas sådan innehavare av upplåtelser nedom odlingsgränsen, som önskar övergå till de nya bestämmelserna. Hinder torde icke böra möta för Kungl. Maj:t att bifalla den av Västerbottens läns kolonisationsnämnd den 20 april 1942 gjorda framställningen om tillgodoräknande av vissa erlagda avgifter.

I och med att domänverket övertagit byggnadsskyldigheten på kronotorpen bör självfallet bostadsförbättringsbidrag, nybyggnadslån eller förbättringslån ej vidare beviljas kronotorpare. Att lägga hinder i vägen för lägenhetsinnehavare, som icke övergått till den nya ordningen, att erhålla bidrag, som han enligt gällande bestämmelser kan erhålla, bör icke ifrågakomma.

Efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande bör ej beviljas lån ur kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond utan torde, där lån kan ifrågakomma, dessa i stället beviljas såsom inventarielån enligt de nu förordade föreskrifterna angående sådana lån. I samband med att dessa föreskrifter träda

i kraft torde nyssnämnda fond böra upphöra och återstående medel återlevereras till riksgäldsfonden, liksom inflytande amorteringar.

Vad gäller kvarstående kolonat — d. v. s. sådana som varken komma in under bestämmelserna om kronotorp eller genom egnahemsorganens bistånd inlösas med äganderätt — torde domänstyrelsen, som redan fungerar som kolonisationsnämnd för andra län än Västerbottens och Norrbottens, även böra övertaga förekommande uppgifter med avseende å kolonaten i sistnämnda båda län. De särskilda kolonisationsnämnderna i dessa län torde sålunda böra upphöra med utgången av juni 1944.

I övrigt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i anslutning till egnahemsstyrelsens förslag meddela erforderliga övergångsbestämmelser.

I olika sammanhang har jag i det föregående berört frågan huru *kostnader* av olika slag för den framtida kronotorpsverksamheten böra bestridas. Sammanfattningsvis torde jag här få erinra om följande.

Kostnaderna för ny- och ombyggnad samt större reparationer torde böra bestridas från domänfonden. Likaså torde fastighetsskatter och utgifter för vägunderhållet i den mån dessa ankomma på domänstyrelsen böra gäldas av domänfondens medel.

Såsom förut anförts bör en särskild fond inrättas från vilken inventarielånen må utlämnas. För detta ändamål synas emellertid medel icke behöva anvisas för nästa budgetår.

Vad angår domänverkets kostnader för den första uppodlingen av kronotorpen, för bidrag till den fortsatta uppodlingen av dessa samt för eventuella ersättningar, som i samband med avträdandet av lägenhet utgå till kronotorpare för förbättring av lägenhet i odlingshänseende, torde anslag böra beviljas å riksstaten under nionde huvudtiteln. Detta anslag bör bliva en motsvarighet till de nuvarande anslagen till understödjande av kolonisationen å vissa kronoparker samt till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl. Det nuvarande anslaget till kolonisationsnämnder torde efter förevarande reforms genomförande komma att helt bortfalla. Från förutberörda anslag, som torde böra beviljas för odlingsarbeten å kronotorpen, böra även bestridas andra utgifter, som sammanhånga med stödjandet av jordbruksdriften å kronotorpen. Såsom egnahemsstyrelsen framhållit torde ifrågavarande anslag, då i fortsättningen dessa medel icke skola anlitas för byggnadskostnaderna, kunna hållas väsentligt lägre än de nuvarande anslagen till kolonisationsverksamheten. För nästa budgetår skulle anslag för nu ifrågavarande ändamål icke bliva behövt. Givet är emellertid att för domänverket den nu förordade reformen kommer att medföra icke obetydliga årliga kostnader. Det är emellertid att märka, att, även om man skulle följa de vägar för omgestaltning av ifrågavarande verksamhet som i vissa yttranden antytts, kostnaderna med största sannolikhet icke skulle bliva mindre.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående anfört har inom jordbruksdepartementet upprättats utkast till *kungörelse angående upplåtelse av kronotorp*. För att bereda riksdagen tillfälle att överblicka den

nu föreliggande frågan torde författningsutkastet böra såsom *bilaga A*¹ fogas till protokollet.»

Utskottet.

Som av den föregående redogörelsen framgår ha under senare decennier å de norrländska kronoparkerna förekommit två huvudformer för nybildning av jordbrukslägenheter, nämligen dels kronotorp och därmed jämförbara tidigare lägenhetsupplåtelser, skogstorp och odlingslägenheter, samt dels kolonat. Genom förstnämnda lägenheter tillgodoses främst domänverkets behov av arbetskraft till skogsbruket, medan upplåtelser av kolonat erbjuda möjligheter för obesuttna att erhålla egna jordbruk. Frågan om upplåtelsevillkoren för dessa olika slag av lägenheter har vid upprepade tillfällen varit underställd riksdagens prövning, varvid bestämmelserna tid efter annan ändrats och anpassats efter det förändrade tidsläget. I samband med den år 1939 beslutade egnahemsreformen ha, såsom departementschefen angivit, förutsättningarna för kolonisationsverksamheten i hög grad förskjutits. Sålunda synes denna verksamhet, i den mån densamma avser anskaffandet av jordbruk, numera kunna bedrivas under de former, som falla inom ramen för den vanliga statliga egnahemsverksamheten. De nu gällande bestämmelserna i fråga om upplåtelsevillkoren för skogstorp, odlingslägenheter och kronotorp äro mycket svåröverskådliga. Detta sammanhänger med att bestämmelserna för de olika lägenhetstyperna tillkommit vid skilda tidpunkter. Därvid och i andra sammanhang ha vidtagits modifieringar i villkoren för redan tidigare skedda upplåtelser. En framträdande brist hos hittillsvarande upplåtelsevillkor har varit att finna i det sätt på vilket bebyggelsefrågan ordnats. Det anförda giver enligt utskottets mening vid handen, att en reform på ifrågavarande område är påkallad.

Det av Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. innebär en väsentlig omläggning av ifrågavarande verksamhet. Nya lägenhetsupplåtelser skola sålunda hädanefter icke komma till stånd i större omfattning än som betingas av domänverkets behov av arbetskraft å kronoparkerna. Såsom departementschefen framhållit är denna begränsning av verksamheten av betydelse ej endast för det allmänna utan även för lägenhetsinnehavarna. Erfarenheten torde nämligen ha visat, att lägenhetsinnehavarna utan tillgång på skogsarbete i allmänhet icke kunna reda sig. Någon skillnad i upplåtelseformen mellan olika slag av lägenheter anses framdeles icke böra upprätthållas.

Enligt utskottets förmenande synes det framlagda förslaget på ett tillfredsställande sätt lösa frågan om anskaffandet av arbetskraft till skogsbruket å kronodomänerna i de nordligaste länen. Samtidigt löser förslaget bostadsfrågan för den befolkningsgrupp varom här är fråga och erbjuder densamma avsevärda förmåner. Utskottet kan därför i princip ansluta sig till förslaget. Även vid granskningen av de olika bestämmelserna har utskottet i allmänhet icke funnit anledning till erinran. I huvudsaklig överensstämmelse med vissa yrkanden, som framställts i de i ämnet väckta motionerna, har utskottet dock ansett sig böra göra vissa uttalanden.

¹ Tryckt som *bilaga* jämväl till detta utlåtande.

Vidkommande till en början upplåtelseiden hyser utskottet liksom departementschefen tvekan. Inom utskottet ha meningarna sålunda varit delade, huruvida arrendetiden bör begränsas på sätt Kungl. Maj:t föreslagit till femton år eller bestämmas till trettio år, som yrkats i motionerna I: 219 och II: 321, eller till femtio år jämlikt motionen II: 337. Enligt Kungl. Maj:ts förslag är upplåtelsen förenad med optionsrätt, varför besittningen även vid en arrendetid å femton år måste anses vara för arrendatorn på ett betryggande sätt ordnad. Utskottet vill vidare erinra, att jämlikt det av Kungl. Maj:t till lagrådet remitterade förslaget angående ny arrendelag den minsta upplåtelseiden enligt de s. k. sociala arrendebestämmelserna begränsats till fem år med optionsrätt för arrendatorn. Även detta förhållande talar enligt utskottets uppfattning för en begränsning av upplåtelseiden beträffande ifrågavarande lägenheter. Utskottet anser sig alltså böra biträda Kungl. Maj:ts förslag om en arrendetid av i regel femton år.

Utskottet finner det angeläget att det sörjes för att en lägenhetsinnehavare och dennes hustru, som på ålderdomen frånträda ett kronotorp, om de så önska kunna erhålla bostad å torpet eller i dess närhet. I likhet med departementschefen förutsätter utskottet därför, att domänstyrelsen i fortsättningen liksom hittills kommer att lämna fritt virke och i övrigt i skälig omfattning biträda den avträdande lägenhetsinnehavaren. Härmed har utskottet angivit sin ståndpunkt till det i detta hänseende framförda yrkandet i motionen II: 337.

Beträffande bestämmelserna om arbetsplikt finner utskottet med hänsyn till syftet med ifrågavarande upplåtelser det naturligt, att dessa förbindas med såväl skyldighet för torparen att i viss utsträckning åtaga sig arbete på kronoskogarna som rätt för denne att påfordra sådant arbete till avtalsenlig eller i orten gängse lön. I fråga om den närmare omfattningen av arbetet måste särskild överenskommelse givetvis träffas i samband med varje upplåtelse. Att, på sätt påfordrats i motionen II: 337, närmare reglera arbetskyldigheten genom författningsbestämmelse, låter sig därför knappast göra. Utskottet vill dock understryka departementschefens uttalande därom att domänverket bör avväga det arbete, som kronotorparna skola utföra för domänverkets räkning, under hänsynstagande till önskvärdheten av att kronotorpen skötas väl så att de tillfredsställande fylla sin uppgift såsom stödjordbruk. Arbetet bör sålunda i första hand anpassas så att detsamma icke hindrar kronotorparen i hans eget sådd- och skördearbete. I anslutning till vad som uttalats i motionerna I: 219 och II: 321 vill utskottet framhålla att, i den mån de föreslagna bestämmelserna bliva tillämpliga å äldre upplåtelser, omfattande relativt stora jordbruksarealer, förhållandena kunna vara sådana att arbetsskyldigheten i stort sett synes böra begränsas till vinterhalvåret.

I likhet med departementschefen finner utskottet det angeläget, att den mark, som tillägges kronotorparen, där så ske kan, även inbegriper betesmark, varigenom skogsbetet kan i möjligaste mån avlysas. Utskottet kan dock icke, såsom påyrkats i motionen II: 337, tillstyrka, att närmare föreskrifter i

detta hänseende utfärdas. Betesfrågan torde på mest ändamålsenliga sätt böra ordnas i enlighet med föreliggande speciella förhållanden i varje särskilt fall.

Enligt utskottets mening bör domänstyrelsen tillse, att kronotorparna såvitt möjligt erhålla rätt att utan avgift idka husbehovsfiske i närliggande fiskevatten.

De föreslagna villkoren för lån åt kronotorpare för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å torpet ansluta sig nära till de grunder som gälla för inventarielån till lappar enligt 1941 års kungörelse angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m. samt till grunderna för arrendelån i samband med upplåtelser av arrendegnahem. Liksom beträffande inventarielån för lappar och arrendelån bör för ifrågasvarande lån spörsmålet om säkerhet avgöras med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Är kronotorparen i stånd att ställa borgen för lånet, synes sådan säkerhet böra avfordras honom. Som säkerhet torde även böra godtagas inteckning i jordbruksinventarier.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bör den föreslagna reformen träda i kraft den 1 juli 1944. Ehuru de nya bestämmelserna icke utan vidare kunna bli tillämpliga å de enligt tidigare gällande bestämmelser upplåtna lägenheterna, finner utskottet i likhet med departementschefen en övergång till de nya bestämmelserna vara eftersträfvansvärd och bör alltså i möjligaste mån underlättas. Utskottet har icke något att erinra mot att, därest smärre skiljaktigheter skulle uppstå mellan de blivande arrendebestämmelserna och de nu ifrågasvarande, en jämkning av de sistnämnda sedermera bör kunna ske av Kungl. Maj:t.

Utskottet biträder jämväl Kungl. Maj:ts förslag att de av 1942 års riksdag senast beviljade lindringarna i upplåtelsevillkoren för vissa lägenhetsinnehavare förlänges under en tid av ytterligare tre år. Ett ställningstagande till framställningen i motionen II: 337, att de av 1918 års riksdag beviljade s. k. tilläggsbidragen till vissa krononybyggare skulle helt avskrivas, bör enligt utskottets mening icke lämpligen ske i detta sammanhang. Därest Kungl. Maj:t efter närmare prövning av frågan finner en sådan avskrivning böra genomföras, har utskottet för sin del dock icke något att däremot erinra.

Kostnaderna för den framtida kronotorpsverksamheten torde, på sätt departementschefen angivit, i allmänhet böra bestridas från domänfonden. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bör vidare inrättas en särskild fond, benämnd kronotorparnas inventarielånefond, från vilken ifrågasvarande inventarielån må utlämnas. För detta ändamål erfordras emellertid icke någon medelsanvisning för nästa budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning, bemyndiga Kungl. Maj:t att verkställa upplåtelse av kronotorp å kronoparker i Norrland och Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet uppdragna riktlinjer;

B. att motionerna I: 219 och II: 321, likalydande, samt II: 337, i den mån de icke anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 maj 1943.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Gabrielsson, Alfred Andersson, Jacob Hansson*, friherre *Beck-Friis, Näslund* och *Anderberg* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta, *Gustafson* i Vimmerby, *Ericsson* i Sörsjön, *Mäler, Jacobson, Svensson* i Ljungskile och *Larsson* i Karlstad.

Reservationer:

Dels av herrar *Alfred Andersson, Andersson* i Tungelsta, *Ericsson* i Sörsjön, *Mäler* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»Som av den — — — (lika med utskottet) — — — göra vissa uttalanden.

Vidkommande till en början upplåtelseiden hyser utskottet i likhet med departementschefen tvekan. Inom utskottet ha meningarna sålunda varit delade, huruvida arrendetiden bör begränsas på sätt Kungl. Maj:t föreslagit till femton år eller bestämmas till trettio år, som yrkats i motionerna I: 219 och II: 321, eller till femtio år jämlikt motionen II: 337. Med hänsyn till önskvärdheten att bereda lägenhetsinnehavarna största möjliga trygghet anser sig utskottet böra tillstyrka den jämkningen i Kungl. Maj:ts förslag, att arrendetiden i regel bestämmas till trettio år.

Utskottet finner det — — — (lika med utskottet) — — — någon riksdagens åtgärd.»

Dels ock av herr *Jacobson*, vilken ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»Som av den — — — (lika med utskottet) — — — göra vissa uttalanden.

Vidkommande till en början upplåtelseiden hyser utskottet i likhet med departementschefen tvekan. Inom utskottet ha meningarna sålunda varit de-

lade, huruvida arrendetiden bör begränsas på sätt Kungl. Maj:t föreslagit till femton år eller bestämmas till trettio år, som yrkats i motionerna I: 219 och II: 321, eller till femtio år jämlikt motionen II: 337. Med hänsyn till önskvärdheten att bereda lägenhetsinnehavarna största möjliga trygghet ansluter sig utskottet till sistnämnda yrkande. Arrendetiden bör alltså i regel bestämmas till femtio år. Härigenom ernås jämväl överensstämmelse med vad som nu gäller för liknande upplåtelser.

Utskottet finner det — — — (lika med utskottet) — — — någon riksdagens åtgärd.»

Bilaga.

U t k a s t
till
kungörelse angående upplåtelse av kronotorp.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Å kronoparker i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län samt nedom odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län må domänstyrelsen, där så provas erforderligt med hänsyn till behovet av arbetskraft å kronoskogarna, under nyttjanderätt upplåta lägenheter (*kronotorp*) i enlighet med vad i denna kungörelse föreskrives.

Därest ej annat följer av de i denna kungörelse meddelade bestämmelserna, skall i avseende å upplåtelseerna gälla vad i allmän lag finnes stadgat till reglerande av jordägares och nyttjanderättshavares rättigheter och skyldigheter.

De villkor för upplåtelseerna, som härutöver finnas erforderliga, må bestämmas av domänstyrelsen.

I samband med upplåtelse av kronotorp må domänstyrelsen på de villkor nedan stadgas kunna utlämna lån för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å torpet (*inventarielån*).

2 §.

Till innehavare av kronotorp må antagas svensk medborgare, som är minst tjuguettt år gammal, känd för skötsamhet, arbetsduglighet och ekonomisk förtänksamhet samt provas äga goda personliga förutsättningar för drivande av ett mindre jordbruk.

3 §.

Vid upplåtelse av kronotorp skall mellan domänstyrelsen och kronotorparen överenskommas, om och i vilken utsträckning torparen skall vara skyldig att åtaga sig arbete på kronoskogarna.

Kronotorpare, som sålunda åtager sig arbete i viss omfattning, äger jämväl påfordra, att arbete i denna omfattning till avtalsenlig eller i orten gängse lön beredes honom.

4 §.

Kronotorp skall upplåtas för en tid av femton år.

Då särskilda omständigheter föranleda därtill, må domänstyrelsen dock

bestämma, att upplåtelse skall ske för kortare tid än femton år. Såsom sådana omständigheter skall anses, att kronotorparen, med hänsyn till ålder, hälsotillstånd eller dylikt eller på grund därav att han ingått eller har för avsikt att ingå avtal om köp eller arrende av annan fastighet, förklarar sig vilja avsluta upplåtelseavtal på kortare tid än femton år eller att det för kronan med hänsyn till skogsbruket är av vikt, att upplåtelsen sker för kortare tid.

Är upplåtelseavtalet gällande för längre tid än fem år, äger kronotorparen uppsäga avtalet till upphörande med utgången av femte året; avtalet skall dock i sådant fall uppsägas senast sex månader före nämnda tidpunkt, vid äventyr att rätten därtill förfaller. Enahanda rätt tillkommer kronotorparen vid utgången av vart femte år därefter.

5 §.

När upplåtelse tiden utlöper, skall kronotorparen, såframt han förhållit sig väl och domänstyrelsen icke finner särskilda skäl föranleda, att kronotorpet ej ånyo bör upplåtas, vara berättigad att erhålla ny upplåtelse för en tid av femton år. Därvid skall iakttagas att upplåtelsevillkoren må med hänsyn till rådande förhållanden förändras men ej göras väsentligen mera betungande för kronotorparen än de förutvarande.

6 §.

Dör kronotorpare under upplåtelse tiden och efterlämnar han änka, skall hon vara berättigad att övertaga avtalet för återstående upplåtelse tiden. Finnes ej änka eller vill hon ej inträda såsom innehavare av torpet, må nyttjanderätten övertagas av kronotorparens bröstarvinge, adoptivbarn eller dess bröstarvinge eller ock kronotorparens måg, såframt den som önskar övertaga kronotorpet prövas lämplig därtill.

Ingår änkan efter att hava övertagit kronotorpet nytt gifte och finnes i förra giftet måg eller närskyld som i första stycket avses, må denne övertaga torpet, såframt han prövas lämplig därtill. Övertages torpet ej av honom, må änkan behålla detsamma.

7 §.

Innan kronotorp upplåtes, skall noggrann undersökning företagas för utrönande, huruvida det för upplåtelse ifrågasatta området innehåller tillräcklig för odling tjänlig mark samt i övrigt är lämpligt för upplåtelse till kronotorp. Vid undersökning av odlingsmarken skall jordbrukssakkunnig person biträda.

I samband med undersökningen skall dels verkställas utstakning och kartläggning samt beskrivning och värdering av området, dels ock av den biträdande jordbrukssakkunnige upprättas odlingsplan, omfattande hela eller del av odlingsmarken.

8 §.

Då upplåtelse av kronotorp förestår, skall vederbörande jägmästare verkställa uppskattningsförrättning för bestämmande av den årliga avgiften samt de villkor i övrigt, på vilka torpet bör upplåtas. Upplåtelsevillkoren skola därefter fastställas av domänstyrelsen.

Är fråga om förnyad upplåtelse till kronotorpare, som enligt 5 § är berättigad att erhålla ny upplåtelse och kan genom domänstyrelsens försorg uppgörelse om upplåtelsevillkoren icke träffas, skall efter styrelsens förordnande uppskattningsförrättning å kronotorpet verkställas av en uppskattningsnämnd, bestående av jägmästaren eller annan, som domänstyrelsen utser, såsom ordförande och två uppskattningsmän, varom förmäles i 8 § 1 mom. förordningen angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom. Stanna nämndens ledamöter vid olika meningar, gäller vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gäller ordförandens mening.

9 §.

Den årliga avgiften för kronotorp må ej sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till torpets beskaffenhet. Där innehavaren icke åtagit sig arbete på kronoskogarna och giltiga skäl till befrielse därifrån ej föreligga, skall vid avgiftens bestämmande hänsyn även tagas till de kostnader, som kronan haft och har att vidkännas för kronotorpets iordningställande.

Intill dess kronotorpet iordningställts på sätt i 10 och 11 §§ sägs, utgår ingen årsavgift för torpet.

Avgift skall erläggas till jägmästaren å tid, som fastställs av domänstyrelsen.

10 §.

Av den mark, som tillagts kronotorp, skall genom kronans försorg i regel iordningställas så stor del, att två kor kunna födas å torpet och potatis odlas för husbehovet.

I upplåtelsekontraktet skall angivas, i vilken omfattning och inom vilken tid kronotorparen skall uppodla övrig odlingsbar mark, som finnes å torpet.

11 §.

Genom kronans försorg skall kronotorp förses med boningshus, nödiga ekonomibyggnader och övriga för jordbrukets drift erforderliga anläggningar. Dock må, där så lämpligen kan ske, gemensamma ekonomibyggnader anordnas för två eller flera kronotorp, som gränsa intill varandra.

I upplåtelsekontraktet skall intagas bestämmelser om vilka byggnader kronans byggnadsskyldighet omfattar.

12 §.

Det skall åligga kronan att å de byggnader, som äro erforderliga för jordbruket, verkställa för deras bibehållande i brukbart skick nödvändiga repa-

rationer, som ej äro av allenast mindre omfattning och som icke föränletts av kronotorparens vållande. Med reparation av mindre omfattning förstås avhjälpande av smärre brister å golv, vägg- och takbeklädnad, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, murar och fast inredning ävensom andra åtgärder, vilka äro att anse såsom tillfällig lagning. Finnas å kronotorp, som skall upplåtas, byggnader, som tillhöra innehavaren, skall kronan, i den mån kronotorpets behov av nödiga byggnader därigenom är tillgodosett, vara fri från reparationsskyldighet.

13 §.

Kronotorpare skall vara skyldig att väl hävda den upplåtna jorden, att avhjälpa sådana brister å kronan tillhöriga nödiga byggnader, som föranleda blott mindre reparationer, samt att vårda och underhålla kronotorpets övriga tillhörigheter, så att icke något under upplåtelseiden försämrar.

Nyttja två eller flera innehavare av kronotorp gemensamma ekonomibyggnader, skall underhållsskyldigheten beträffande dessa fullgöras på sätt i upplåtelsekontraktet anges.

Det skall åligga kronotorparen att hålla erforderliga brandredskap.

14 §.

Till täckande av kostnaderna för följande åtgärder, som utföras å kronotorp, nämligen

uppodling till åker,

stenröjning å odlad jord,

påförande av mineraljord — grus, sand och lera — på myrjord,

befordrande av rationell beteskultur samt

fördjupning av avloppsdiken,

må kronotorparen utan återbetalningsskyldighet kunna tilldelas bidrag med högst de belopp, vartill bidrag för motsvarande åtgärder kunna uppgå enligt gällande kungörelse angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m m.

Storleken av varje bidrag och villkoren för åtnjutande av detsamma fastställas av domänstyrelsen, därvid i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse de bestämmelser, vilka gälla för åtnjutande av bidrag enligt nyssnämnda kungörelse. Bidraget må utbetalas i mån av arbetets fortgång.

15 §.

I fråga om anläggandet av för kronotorpet erforderliga vägar skall överenskommelse träffas i samband med upplåtelsen av torpet eller senare.

Väg för utfart från kronotorp skall underhållas av kronotorparen enligt grunder, som överenskommas vid upplåtelsen. Kronotorparen fritages från vägunderhåll i övrigt.

16 §.

För skatt och annan allmän tunga, som belöper på kronotorp, skall kronan svara.

17 §.

Varder genom våldeld eller annorledes byggnad förstörd eller så skadad, att nybyggnad erfordras, skall domänstyrelsen äga bestämma, om och i vilken omfattning sådan skall äga rum. Beslutar domänstyrelsen, att nybyggnad skall äga rum, ankommer det på styrelsen att utan oskäligt dröjsmål låta utföra nybyggnaden. Finner domänstyrelsen nybyggnad icke böra verkställas eller att mindre byggnad än den förstörda bör uppföras, må styrelsen nedsätta årsavgiften med belopp, som styrelsen prövar skäligt.

18 §.

Kronotorpare skall äga att från kronans mark erhålla dels efter utsyning nödigt virke till reparationer av de byggnader och andra anläggningar, som skola underhållas av honom, samt till övrigt husbehov, dels ock efter utsyning eller anvisning erforderligt skogsfång till bränsle. Bränslet skall företrädesvis tagas av vindfällan, avfall vid avverkningar, torr skog eller sådan skog, som i anseende till sin beskaffenhet eljest bör avverkas vid en god skogsvård. För utsyning och anvisning, varom här är fråga, utgår ej ersättning, dock skall kronotorparen vara skyldig att kostnadsfritt lämna nödig hantlangning.

I stället för virke till reparationer må domänstyrelsen tillerkänna kronotorparen ersättning för inköpt förädlat virke med dess värde å rot samt i förekommande fall för cement.

Avverkning, som erfordras för verkställande av odling enligt odlingsplan, må av kronotorparen företagas utan utsyning. Det åligger kronotorparen att om sådan avverkning i förväg göra anmälan hos jägmästaren, som äger förordna, huru det avverkade virket skall tillgodogöras.

19 §.

Kronotorpare må, där hägnad betesmark av tillräcklig storlek icke kan anordnas å kronotorpet, tillerkännas rätt att å område av kronans mark, som anvisas för ändamålet, erhålla nödigt bete för å torpet vinterfödda hästar och nötkreatur. När domänstyrelsen så påyrkar, må det anvisade området kunna utbytas mot annat, och skall i varje fall från bete undantagas mark, varå i skogsvårdssyfte vidtagits anordningar, som skulle lida men av betesrätten.

20 §.

Angående kronotorpares jakträtt å kronotorpet stadgas i lagen om rätt till jakt.

Kronotorparen må i den mån och för den tid, som domänstyrelsen prövar lämpligt, beredas rätt att utan avgift jaga inom visst bestämt område å närliggande kronomark.

Domänstyrelsen äger ock medgiva, att kronotorparen utan avgift må fiska i närliggande fiskevatten.

21 §.

Överlåtelse av nyttjanderätt till kronotorp må icke ske utan domänstyrelsens medgivande.

22 §.

Vill kronotorpare inlösa kronotorpet med äganderätt, må domänstyrelsen, därest styrelsen icke finner torpet vara behöfligt såsom bostad eller stöd-jordbruk åt arbetare å kronans skogar eller områdets avskiljande eljest med-föra olägenheter med hänsyn till skogsskötseln, vidtaga åtgärder för försälj-ning av torpet till kronotorparen, under förutsättning tillika att denne under upplåtelseiden ådagalagt duglighet och skötsamhet samt jämväl med hänsyn till övriga omständigheter kan antagas vara i stånd att genomföra köpet.

Köpeskillingen bestämmes med hänsyn till kronotorpets värde vid tiden för försäljningen. Härvid skall avdrag ske för värdet av sådana förbättringar å kronotorpet, vilka utförts av kronotorparen eller på hans bekostnad och för vilka han icke kan anses gottgjord genom av honom åtnjutna förmåner.

23 §.

Inventarielån som avses i 1 § må av domänstyrelsen i samband med upp-låtelse av kronotorp utlämnas till kronotorpare med belopp, som prövas oundgängligen erforderligt för tillgodoseende av det med lånet avsedda än-damålet. Inventarielån må ej överstiga 1,500 kronor.

24 §.

Inventarielån skall från och med femte kalenderåret efter det, då tillträ-det av kronotorpet ägt rum, efter domänstyrelsens beprövande återbetalas med minst en tiondel årligen. På därom gjord framställning må styrelsen ut-sträcka tiden för amorteringsfriheten med ett eller flera år.

Låntagaren äger, närhelst han så önskar, göra avbetalningar utöver fast-ställt belopp.

Å inventarielån erlägges ej ränta. Låntagaren skall dock, om förfallet ka-pitalbelopp icke inbetalas inom behörig tid, vara skyldig att å det förfallna beloppet erlägga dröjsmålsränta enligt de grunder, som kunna varda i sär-skild ordning bestämda.

25 §.

Innan någon del av beviljat inventarielån utbetalas, skall domänstyrelsen med låntagaren hava upprättat kontrakt i två exemplar, av vilka vardera kontrahenten skall taga ett. I kontraktet skola bland annat finnas intagna bestämmelser rörande

lånets belopp, säkerheten för lånet och villkoren i fråga om återbetalning och ränta,

sättet och villkoren för lånets utbekommande,

den kontroll, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig, samt skyldigheten för låntagaren att hålla de med anlåtande av lånet anskaffade inventarierna försäkrade.

26 §.

I lånekontraktet skall domänstyrelsen förbehålla sig rätt att under nedan angivna förutsättningar helt eller delvis uppsäga inventarielånet till betalning å tid, som styrelsen bestämmer, nämligen

om låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande,

om låntagaren visar försumlighet i fråga om erläggande av föreskriven avbetalning,

om låntagaren försummar att erlægga försäkringsavgift eller eljest åsidosätter för försäkringens giltighet stadgade villkor,

om låntagaren avhänder sig erforderliga jordbruksinventarier,

om låntagaren frånträder kronotorpet, eller

om eljest sådana förhållanden inträffa, att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet.

Därest i samband med frånträdande av kronotorp erforderliga inventarier överlåtas å den nye innehavaren, må domänstyrelsen, om skäl därtill äro, medgiva denne att på oförändrade villkor övertaga betalningsansvaret för oguldet lånebelopp.

27 §.

Sedan två tredjedelar av inventarielånets kapitalbelopp blivit i vederbörlig ordning återbetalda, må domänstyrelsen på framställning av överjägmästaren medgiva, att återstående del av låneskulden skall efterskänkas. Såsom förutsättning härför skall gälla, att kronotorparen vid besiktning befunnits hava fullgjort sina skyldigheter för de gångna upplåtelseåren.

28 §.

Domänstyrelsen äger meddela de närmare föreskrifter, som kunna finnas erforderliga för tillämpningen av denna kungörelse.

Övergångsbestämmelser.

29 §.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1944. Upplåtande av lägenheter jämlikt kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna samt kungörelsen den 14 juni 1929 (nr 170) angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. må icke äga rum efter utgången av juni 1943.

30 §.

Lån enligt kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 292) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån ur kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond må icke beviljas efter utgången av juni 1944.

31 §.

Önskar den, som vid utgången av juni 1944 innehar kolonat, skogstorp, odlingslägenhet eller kronotorp, i stället få lägenheten upplåten till sig enligt denna kungörelse och finner domänstyrelsen hinder ej möta mot sådan upplåtelse, må avtal träffas därom mellan styrelsen och lägenhetshavaren. Upplåtelsen skall ske på samma villkor, som om fråga vore angående ny upplåtelse av lägenheten. Dock skola föreskrifterna angående frihet från avgift under viss tid samt om kronotorps ägotilldelning icke äga tillämpning i sådant fall, och må enligt bestämmande av domänstyrelsen med iordningställandet av de byggnader, som skola finnas å kronotorp vid tillträdet, anstå under viss tid.

Innehavare av i första stycket avsedd lägenhet må, i samband med att lägenheten upplåtes enligt denna kungörelse, komma i åtnjutande av inventarielån.

32 §.

Har kronotorpare, innan bestämmelserna i denna kungörelse blivit tillämpliga å honom, själv utfört eller bekostat förbättringar å kronotorpet och bliva på grund av de sålunda utförda förbättringarna kronans kostnader för iordningställande av byggnader på kronotorpet lägre än eljest skulle hava varit fallet, äger domänstyrelsen medgiva kronotorparen skälig nedsättning av årsavgiften för kronotorpet.

33 §.

De uppgifter med avseende å upplåtna kolonat och beviljade lån ur kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond, vilka enligt hittills gällande bestämmelser ankommit på kolonisationsnämnden, skola från och med den 1 juli 1944 handhas av domänstyrelsen.